

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет

Кафедра спеціальної освіти та реабілітології

**Методичні рекомендації
для самостійної роботи студентів
з дисципліни
«Основи інклюзивної освіти»**

**для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
усіх форм навчання**

2016

Методичні вказівки для самостійної роботи студентів з дисципліни «Основи інклюзивної освіти» для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» усіх форм навчання / Укл.: І.В. Пущина, І.М. Бабій, Т.С. Кукліна. - Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – 40 с.

Укладачі: І.В. Пущина канд. пед.н., доц., І.М. Бабій канд. пед.н., доц., Т.С. Кукліна к.ек.н., доц.

Рецензент: С.М. Лупінович завідувач кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ «Запорізький інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР, к. пед. н., доцент

Відповідальний за випуск: В.В. Клапчук

Затверджено на засіданні кафедри
«Спеціальної освіти та реабілітології»
Протокол № 3
від «10» жовтня 2016 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
Мета та завдання навчальної дисципліни.....	6
Зміст дисципліни за модулями.....	8
План практичних занять з дисципліни «Основи інклюзивної освіти».....	10
Питання для самостійної роботи з дисципліни «Основи інклюзивної освіти».....	25
Тематика рефератів з дисципліни «Основи інклюзивної освіти».....	26
Завдання для контрольних робіт для студентів заочного відділення з дисципліни «Основи інклюзивної освіти».....	28
Контрольні питання до заліку з дисципліни «Основи інклюзивної освіти»	30
Література для підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи.....	34
Розподіл балів, які отримують студенти.....	40

ВСТУП

Вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Основи інклюзивної освіти» розроблено з обліком того, що студенти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» відповідають освітньо-професійним програмам підготовки при реалізації робочих навчальних планів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», вивчають її на курсах нормативних навчальних дисциплін.

Для контролю вивчення дисципліни «Основи інклюзивної освіти» передбачені наступні форми організації навчального процесу: лекційні й практичні заняття, написання тематичних рефератів, складання заліку.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета Формування системи знань, умінь, навичок з корекційної діяльності вчителя, що забезпечують реалізацію функцій, покладених на корекційного педагога у цілому, здійснення майбутніми фахівцями – дефектологами навчально-корекційного процесу на високому якісному рівні, можливість самореалізації й самовдосконалення.

Завдання

- надання студентам знань теоретичних положень основ педагогіки інклюзивного навчання;
- озброєння прийомами і вміннями відбору необхідних форм організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби дітей з вадами у розвитку;
- практичне оволодіння спеціальними освітніми і фаховими техніками керівництва процесом навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- формування професійно-педагогічної позиції, потреби у самовдосконаленні;
- формування освіченої, творчої особистості майбутнього вчителя, корекційного педагога, здатного створити позитивний клімат в шкільному середовищі та поза його межами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- специфіку предмета, його роль в системі спеціальної педагогіки;

- становлення та розвиток інклюзивної освіти в історії зарубіжної та вітчизняної педагогіки;
  - умови психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної школи;
  - основні принципи діяльності інклюзивної школи;
  - характерні особливості інклюзивного навчання;
  - основні документи, які лежать в основі інклюзії;
  - сутність процесів адаптації та модифікації навчального середовища, дидактичного матеріалу тощо;
  - основні принципи, методи спеціальної педагогіки.
- вміти:**
- володіти собою, позбавлятися емоційного напруження;
  - бути впевненими у собі як вчителі;
  - позбавлятися страху перед дітьми з особливими освітніми потребами;
  - встановлювати контакт з дітьми;
  - організовувати певний освітній простір;
  - реалізовувати принцип диференційованого підходу;
  - упроваджувати сучасні технології навчання до роботи з дітьми, які мають вади розвитку;
  - створювати атмосферу взаємної довіри, поваги, допомоги, співробітництва та співтворчості;
  - підтримувати й формувати сприятливий для успішної педагогічної діяльності соціально-психологічний клімат у колективі;
  - попереджати й знаходити ефективні шляхи вирішення педагогічних конфліктів.

Удосконалення навчального процесу передбачає підвищення ролі самостійної роботи. З цією метою дещо скорочується обов'язкове аудиторне навантаження і вивільняється час для самостійної діяльності студентів.

Самостійна робота – органічна частина навчального процесу. Вона допомагає глибоко засвоїти матеріал, закріпити знання, поглибити вміння та навички в пізнавальній діяльності, творчо мислити; виховує організованість і дисциплінованість, активність та ініціативу, настирливість у досягненні мети; сприяє виробленню

власних прийомів і методів пізнання, вчить раціонально організовувати та контролювати робочий час.

Однією з форм самостійної роботи є **підготовка до практичних занять**, завдання яких полягає в тому, щоб закріпити і поглибити знання, навчити творчо працювати з літературою, виробити вміння аналізувати процеси і події, розвивати здатність до самостійних суджень, висловлювати і відстоювати свої погляди, навчити готувати реферати, повідомлення з окремих питань, виступати з ними на заняттях.

Виконання **домашнього завдання** можливе у вигляді реферату або усної доповіді на практичному занятті.

Реферат – це короткий виклад у письмовому вигляді або у формі доповіді змісту наукової праці, літератури по темі.

Підготовка рефератів – засіб оволодіння методикою і навичками роботи з літературою, використання загальних теоретичних і методологічних положень в ході аналізу певних процесів, явищ, подій, вміння пов'язати матеріал і реальність, обґрунтувати свої висновки. Разом з тим реферат – одна з форм перевірки знань студентів.

Вимоги до оформлення рефератів та контрольних робіт

Реферат або контрольна робота виконуються на одному боці аркуша білого паперу формату А 4 (210 x 297 мм). Текст розташовується через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці у текстовому редакторі Word шрифтом Times New Roman, 14 кеглем. Допускається розміщувати таблиці та інші ілюстративні матеріали.

Текст реферату або контрольної роботи розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів берегів: з лівого боку – 30 мм, з правого – 10 мм, зверху та знизу – 20 мм. Абзаци в тексті потрібно починати з відступу, що дорівнює 5-и знакам (1,25). Відступи мають бути однаковими впродовж всього тексту.

Виділення фрагментів тексту реферату або контрольної роботи **жирним шрифтом** або *курсивом* не дозволяється.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Тема 1. Філософія інклюзивної освіти.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти та її мета. Аналіз поняття «інклюзивна освіта» та його порівняння з поняттям «інтеграція осіб з особливими потребами». Зміст інклюзивної освіти та сутність її ідеології. Освітнє та соціальне обґрунтування інклюзивної освіти. Основні умови, які мають бути створенні для дітей з особливими потребами в умовах організації навчально-виховного процесу на засадах інклюзії.

Тема 2. Інвалідність як суспільна проблема та правове забезпечення освітньо-корекційних послуг в Україні.

Ретроспективний аналіз проблеми інвалідності від античності до сучасності. Конвенція ООН про права інвалідів - нові підходи до питань інвалідності. Правове забезпечення освітньо-корекційних послуг в Україні.

Тема 3. Науково-методичні та організаційно-педагогічні проблеми теорії і практики впровадження інклюзивної освіти.

Світові тенденції сучасності в освіті та Україна. Напрямки реформування спеціальної освіти та умови зростання рівню навчально-виховного процесу. Методичні поради про особливість роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзії. Система проблем на шляху реалізації інклюзивної освіти.

Тема 4. Складові, фактори розвитку та базові моделі впровадження інклюзивної освіти.

Складові інклюзивної освіти. Базові моделі впровадження інклюзії. Фактори розвитку інклюзивної освіти.

МОДУЛЬ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ.

Тема 5. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище.

Батьки та інклюзія. Батьки як члени навчальних команд. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Волонтерство та адвокатство батьків.

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.

Основні поняття та категорії. Координація діагностики та корекції. Основні напрями діяльності сучасних психолого-медико-педагогічних центрів. Принципи корекційно-розвивальної роботи. Основні моделі корекції: загальна, типова, індивідуальна. Принципи побудови корекційно-розвивальних програм: системності корекційних, профілактичних і розвивальних задач; єдності діагностики і корекції; пріоритетності корекції причинного типу; діяльнісний принцип корекції; урахування вікових, психологічних й індивідуальних особливостей дитини; комплексності методів психологічного впливу; активного залучення соціального оточення до участі в корекційній програмі; опори на різні рівні організації психічних процесів; програмованого навчання; зростання складності; урахування обсягу і ступеня різноманітності матеріалу; урахування емоційного забарвлення матеріалу. Цілі та завдання психокорекційних заходів. Основні етапи психокорекційного впливу на дитину і підлітка: діагностичний, корекційний, оціночний, прогностичний.

Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму.

Зміст нормативно-правової бази інклюзивного навчального закладу. Навчальний план. Типові навчальні плани. Робочі навчальні плани. Навчальні програми. Підручник. Методи навчання в умовах інклюзії. Курикулум та його формування.

Діяльність навчальної команди у роботі фахівців для розробки та реалізації курикулуму.

Тема 8. Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових.

Загальна характеристика індивідуального навчального плану: зміст та функції. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму. Розробка індивідуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану. Співпраця з батьками як з рівноправними членами команди.

Тема 9. Система оцінювання в умовах інклюзивного навчання.

Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень. Функції контролю. Дидактичні принципи здійснення контролю. Об'єкти, види, методи, контролю. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою портфоліо. Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами. Формування контрольно-оціночної діяльності молодшого школяра, з особливими освітніми потребами

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Філософська концепція інклюзивної освіти

Опорні поняття: медична та соціальна модель суспільного облаштування, сегрегація, інтеграція, інклюзія, спеціальна освіта, інклюзивна освіта, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання.

Усне практичне завдання

Охарактеризуйте процес еволюції ставлення суспільства та держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
------------------------	--------------

Учні з особливими потребами	
Сегрегація	
Інтеграція	
Інклюзія	

Усне практичне завдання

Скориставшись запропонованою цитатою, визначте основні моменти впровадження інклюзивної освіти в сучасну освітню систему. «Насамперед ми повинні зробити освітню систему досить гнучкою, аби вона відповідала різноманітним запитам людей. Втім, якщо ми розуміємо залучення як трансформацію, необхідно докорінно змінити наше ставлення до розмаїття людського матеріалу, з яким має справу освітня система. Це розмаїття варто розглядати не як джерело труднощів, а, навпаки, - як атрибут реальності, який варто сприймати і, більше того, цінувати. За такого підходу ми заперечуємо визначення норми як щось гомогенне й стабільне, ми бачимо норму в розмаїтті. Існування різних категорій учнів, кожна з яких має свої освітні потреби, стає основою, на якій вибудовується вся педагогіка» [2, с.22].

Запитання для усного опитування

1. Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища?
2. Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкості навчального процесу та трансформації освітньої системи.
3. Як соціально-політичні процеси вплинули на освіту дітей з порушеннями психофізичного розвитку?
4. Чи сприяє расистська та комуністична ідеологія розвитку інклюзивних процесів у суспільстві? Наведіть доказові приклади.
5. Які позитиви від навчання в інклюзивному середовищі одержують діти з типовим розвитком?

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Зазначте відмінності між термінами : « аномальні діти » та « діти з особливими освітніми потребами ».
2. Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Сходження суспільної свідомості до соціальної моделі інвалідності та нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання в Україні

Опорні поняття: Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, Саламанкська декларація, документи ООН і ЮНЕСКО, освітні закони України, принципи інклюзивної освіти.

Усне практичне завдання

Охарактеризуйте основні міжнародні документи ООН і ЮНЕСКО в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Загальна Декларація ООН про Права людини	
Конвенція про права дитини	
Саламанкська декларація	
Принципи інклюзивної освіти Законодавча освітня база України	

Усне практичне завдання

1. Проаналізуйте статтю 23 Конвенції про права дитини, де зазначається, що «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина повинна мати повноцінне і достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства... Дитина-інвалід має право на особливий догляд, освіту, допомогу, аби мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну самостійність і соціальну інтеграцію», та визначте, чи закріплені ці права в основних законах України.

2. Визначте основоположні права осіб з порушеннями, які викладено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів».

Вправа

Студентам пропонується на основі теоретичних знань

визначити зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони повинні...» Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.

Завдання для усного опитування

1. В якому міжнародному документі визначено основні принципи інклюзивної освіти?

2. Прокоментуйте визначення, подане в Саламанкській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками . Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах не може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей» [257, с.1].

3. Чи повною мірою законодавча база України відповідає Саламанкській декларації? Наведіть приклади.

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Визначте основні напрями співробітництва педагогічного персоналу, фахівців, громадських та благодійних організацій з батьками.

2. Чому саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати , стежити за процесом навчання, брати в ньому участь?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема: Організаційно-педагогічні та науково-методичні проблеми теорії і практики впровадження інклюзивної освіти

Опорні поняття: система спеціальної освіти, спеціальні навчальні заклади, диференційоване навчання, класифікація порушень психофізичного розвитку, стихійне інтегрування, інклюзивне

навчання.

Усне практичне завдання

1. Охарактеризуйте систему спеціальної освіти України.
2. Визначте, як демократичні процеси вплинули на функціонування освітньої системи.
3. Зазначте позитиви й негативи стихійного інтегрування.

Картка для аудиторної самотійної роботи

Основні поняття	Зміст
Система спеціальної освіти	
Спеціальна школа-інтернат	
Навчально-реабілітаційний центр	
Стихійне інтегрування	

Усне практичне завдання

Прокоментуйте слова Л.Виготського та наведіть відповідні приклади з власного досвіду: «При всіх перевагах наша спеціальна школа відрізняється тим основним недоліком, що вона замикає свого вихованця... у вузьке коло шкільного колективу, створює відрізаний і замкнений світ, у якому все прилаштовано і пристосовано до дефекту життя. Наша спеціальна школа натомість, щоб виводити дитину з ізольованого світу, як правило, розвиває в ній навички, які призводять до ще більшої ізольованості й посилюють її сегрегацію. Через ці недоліки не лише паралізується загальне виховання дитини, а й спеціальна виучка зводиться майже нанівець».

Вправа

1. Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте. Після виконання завдання -обговорення з групою в аудиторії.

Питання для дискусії

1. Прокоментуйте цитату: «Проблема інтеграції в спеціальній освіті не вичерпується тільки залученням дитини з особливими

потребами до колективів здорових дітей. Інтеграційні тенденції спостерігаються у змісті спеціальної освіти, в системі навчальних закладів для дітей з відхиленнями в розвитку. Ці тенденції перспективні, оскільки пов'язані із загальними процесами розвитку науки і цивілізації» [1, с.5].

2. Поясніть відмінності між « державоцентристською» та « дитиноцентристською» освітніми системами.

3. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го століття?

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Проаналізуйте та поясніть на прикладі основні функції ПМПК, скориставшись поданим витягом з «Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації»: «Діяльність ПМПК спрямована на:

- виявлення, облік, діагностичне обстеження дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, віком до 18 років;

- направлення їх до спеціальних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, лікувальних закладів відповідного типу, установ і закладів системи праці та соціального захисту населення;

- консультування батьків (осіб, які їх замінюють), педагогів, медичних працівників з питань навчання, виховання, соціальної адаптації та інтеграції у суспільне життя дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку».

2. Скориставшись даними ПМПК по вашій області, підрахуйте кількість дітей з особливостями психофізичного розвитку, що навчаються в умовах стихійного інтегрування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема: Складові, фактори розвитку та базові моделі впровадження інклюзивної освіти

Опорні поняття: інтеграція, інклюзія, провідник змін.

Усне практичне завдання

1. Охарактеризуйте чинники , що перешкоджають ефективному впровадженню інклюзивної практики.
2. Завдяки яким процесам школи можуть стати більш інклюзивними?
3. З якими перешкодами може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику?

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
інтеграція	
інклюзія	
інклюзивна школа	
ефективна школа	
провідник змін	

Вправа

Скористайтесь статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання « Чому?» до запитання « Як?»», охарактеризуйте кожен зі « стовпів» у малих групах.

Після виконання завдання кожна група презентує свої тези . По завершенні -обговорення.

Питання для усного опитування

1. Якою, на вашу думку, має бути інклюзивна школа?
2. Перерахуйте перешкоди, які заважають становленню інклюзивного середовища. Запропонуйте зміни , які допоможуть їх подолати .

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Дайте відповідь на такі запитання стосовно інклюзивної практики у навчальному закладі, який ви добре знаєте.

» Чи всі діти з порушеннями розвитку навчаються у школах поблизу своєї домівки, до яких би вони ходили в разі відсутності порушень?

» Чи всі діти з порушеннями розвитку беруть участь у заходах

школи?

» Чи отримують діти з порушеннями розвитку підтримку, яка їм потрібна для успіху (приспосовування навчання, допоміжні комунікаційні пристрої, допомога дорослих і однолітків)?

» Чи проводиться навчання персоналу, волонтерів, сімей і представників громади щодо питань, пов'язаних з інклюзією та її найкращими зразками?

» Чи користуються учні з порушеннями розвитку тими самими місцями і послугами, що й інші учні (наприклад, громадський транспорт, кафе та ін.)?

» Чи отримують педагоги та персонал підтримку, необхідну для результативного навчання і/або залучення всіх дітей до заходів чи уроків (консультації й співпраця з професіоналами)?

» Чи є в організації або школі бачення ініціативи тощо, яка активно сприяє інклюзії?

Відповіді допоможуть вам скласти план для виправлення ситуації.

2. Розгляньте запропоновані ситуації. Чи вважаєте ви, що досвідчений учитель та початківець у цих ситуаціях зіткнуться з різними проблемами? Перелічіть проблеми, які, на вашу думку, можуть виникнути перед ними:

- До школи зарахували нового учня з порушенням слуху.
- Спеціальний педагог запропонував попрацювати з групою учнів, у котрих спостерігаються труднощі в навчанні.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Роль батьків в інклюзивній освіті дітей з особливими потребами

Опорні поняття: родина, функції сім'ї, психолого-педагогічна консультація; навчальна команда, шкільна громада, адвокатство батьків, соціальна мережа.

Усне практичне завдання

Поміркуйте, визначте та обговоріть роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами .

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
сім'я	
психолого-педагогічна консультація	
навчальна команда	
адвокатство батьків	
шкільна громада	
соціальна мережа	

Усне практичне завдання

1. Skorиставшись запропонованими матеріалами лекцій, поміркуйте та представте помічник-радник для:

- вчителів;
- батьків;
- дітей-однolitків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами .

2. Обговоріть результати в групі; найкращі поради оформіть на аркушах-бланках. Під час практики Ви можете запропонувати свої помічники-радники школам, що працюють у системі інклюзивної освіти .

Вправа

« Обмін ролями ».

Студентам пропонується змоделювати ситуації навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами. Студенти обирають для себе ролі, які виконуватиме кожен із них (учні, учні з особливими потребами, педагоги, вчитель, батьки учнів з особливими потребами). Викладач дає проблемну ситуацію (наприклад, підготовка найближчого свята), а студенти моделюють її, готуючись до свята. Після закінчення вправи студенти можуть поділитись досвідом, набутим під час виконання вправи.

Навчальна вправа

1. Заповніть « батьківський записник» та обговоріть результати, розподіливши ролі: батька та педагога.

БАТЬКІВСЬКИЙ ЗАПИСНИК

- > Моя дитина має успіхи в таких сферах: _____
- > Ознаки, що вказують на можливі труднощі в навчанні та потребу більшої підтримки: _____
- > Інформація, яку я можу надати стосовно потреб моєї дитини в навчанні:
- > Зразки запитань, які можна обговорити з учителями дитини:
  - Які успіхи моєї дитини у школі в цьому році?
  - Чи є у вас якісь особливі зауваження щодо її навчання або поведінки?
  - Як школа визначає дітей, котрі можуть мати особливі потреби в навчанні?
  - Як я можу взяти участь в оцінці навчальних потреб моєї дитини?

2. До класу, в якому Ви викладаєте, привели дитину з особливими освітніми потребами. Розробіть план першої зустрічі з батьками.

Доведіть на прикладі, що батьки дитини з особливими потребами можуть бути адвокатами своєї дитини .

Теми для дискусії

1. Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.
2. Оцінювання розвитку дитини батьками та фахівцями.
3. Інклюзія чи сегрегація - роздуми батьків.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема: Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Опорні поняття: корекція, компенсація, учні з порушеннями психофізичного розвитку, корекційно-розвивальна робота, навчальна команда.

Усне практичне завдання

Визначити основні вимоги до складання корекційних програм для дітей з особливими потребами в умовах інклюзії.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Корекційно-розвивальна робота	
Навчальна команда	
Корекція	
Компенсація	

Усне практичне завдання

Скориставшись запропонованою літературою та роздатковим матеріалом з прикладами корекційних програм для різних категорій дітей і підлітків з особливими потребами, проаналізувати їх оформлення.

Вправа

Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити програму (за вибором та зразком) і оформити в зошиті відповідно до поданого в методичних вказівках прикладу.

Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії:

- Обґрунтувати вибір індивідуальної, групової (в закритій або відкритій групі) чи змішаної форми корекційної роботи для таких випадків:

- a) дитина з раннім дитячим аутизмом (четверта група);
- b) дитина з простою дислалією;
- c) дитина з розумовою відсталістю;
- d) дитина з порушенням міжособистісних стосунків (образливістю);
- e) підліток з акцентуацією характеру, яка спричинила стан дезадаптації.

- Запропонувати шляхи створення розвиваючого середовища в загальноосвітній школі для включення дітей із порушеннями інтелекту.

Питання для усного опитування

1. Методичні вимоги до складання корекційних програм.
2. Обґрунтування вибору форми роботи, режиму

проведення занять.

3. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи.
4. Зміст і оформлення корекційної програми.
5. Документація, яка ведеться в ході реалізації корекційної програми.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема: Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів

Опорні поняття: курикулум, навчальний план, навчальна програма, індивідуальний навчальний план, навчальна команда.

Усне практичне завдання

1. Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учня.
2. Скориставшись запропонованими матеріалами, поясніть яким чином спеціальні школи можуть трансформуватися у ресурсні центри, що займатимуться розробкою та реалізацією навчальних програм, роботою з батьками та виданням відповідних матеріалів.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Навчальний план	
Навчальна програма	
Курилукум	
Адаптація	
Модифікація	

Вправа

Створіть асоціативні таблиці на тему: «Як забезпечити освітні послуги в умовах інклюзії». Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити таблиці.

Після виконання завдання - обговорити з групою в аудиторії.

Питання для усного опитування

1. Курикулум та його складові
2. Адаптації та модифікації курикулуму.
3. Яким чином відбувається процес адаптації навчальних програм якщо в класі є учень із аутизмом, сенсорними порушеннями тощо?
4. Як відбувається процес модифікації навчального плану, якщо мова йде, наприклад, про залучення дитини з ДЦП?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8**Тема: Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових**

Опорні поняття: індивідуальний навчальний план; чотири моделі здобуття освіти ; основні компоненти індивідуального навчального плану; співпраця з батьками.

Усне практичне завдання

1. Охарактеризуйте складові індивідуального навчального плану як основного документа, особливості його складання, етапи підготовки та вимоги до підписання.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Навчально-виховний процес	
Корекційно-реабілітаційна допомога	
Індивідуальний навчальний план	
Командна взаємодія	

2. Скориставшись запропонованими теоретичними матеріалами , обґрунтуйте необхідність використання індивідуального плану в роботі з дітьми з розумовою відсталістю та дитячим церебральним паралічем.

Вправа

1. *«Підготовка до зустрічі щодо обговорення ІНП».*

Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити план попередньої підготовки до обговорення і складання ІНП (які питання необхідно обговорити, яких фахівців і служби залучити, яку документацію зібрати, яку інформацію підготувати).

2. *«Складання ІНП».*

(Форма проведення: ділова гра).

Студентам пропонується на основі теоретичних знань підготувати й провести рольову гру зі складання індивідуального навчального плану із залученням членів команди (представники відділу освіти, директор школи, завуч, вчителі-предметники, психолог, дефектолог, медичні працівники, батьки, учні).

Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.

Питання для усного опитування

1. Чому необхідно використовувати індивідуальний навчальний план у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
2. Назвіть основні складові індивідуального навчального плану.
3. Ким і коли здійснюється розробка індивідуального навчального плану.
4. З чого складається підготовка до підписання ІНП.
5. Визначте основні вимоги до написання ІНП.
6. В чому полягає співпраця з батьками при розробці ІНП.
7. Проаналізуйте основні компоненти індивідуального навчального плану.

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Розробіть індивідуальний навчальний план для учня 5-го класу з діагнозом дитячий церебральний параліч.
2. Охарактеризуйте рівень розвитку учня 2 класу з розумовою відсталістю, який потребує навчання за індивідуальним планом (навчальний рівень, особливості поведінки, комунікативні навички, емоційно-вольову сферу).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9.

Тема: Система оцінювання в умовах інклюзивного навчання

Опорні поняття: функції та види контролю; методи контролю; оцінювання, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами .

Усне практичне завдання

1. «Функції і види контролю»

- 1) визначте мету діагностичного контролю. Запропонуйте напрямки реалізації діагностичного контролю для дитини з порушенням мовлення, яка починає навчатися в інклюзивному класі початкової школи;
- 2) запропонуйте прийоми діагностичного контролю для школяра із затримкою психічного розвитку, який після спеціальної школи має продовжити навчання у 5 класі в умовах інклюзії;
- 3) конкретизуйте сутність стимулюючо-мотиваційної функції контролю; обґрунтуйте її значущість для навчання учнів зі зниженим інтелектуальним розвитком (легка розумова відсталість);
- 4) розкрийте зміст розвивально-виховної функції контролю. Поясніть, які сфери психічного розвитку дитини з особливим освітніми потребами вона охоплює.

2.«Види контролю»

- a) запропонуйте методи тематичного контролю, які найкраще застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з гіпердинамічним синдромом, з глибокими порушеннями зору).
- b) розкрийте сутність усної перевірки. Які особливості цього методу потрібно враховувати у навчанні дітей з тяжкими вадами мовлення?

3. «Оцінювання, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.»

Порівняйте компоненти навчальної діяльності, які оцінюються в учнів з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного

розвитку, з розумовою відсталістю, з глибокими порушеннями слуху); які характеристики цих компонентів пов'язані з особливостями психічного розвитку учнів зазначених категорій ?

Завдання для письмового самостійного виконання

Опишіть психолого-педагогічні умови застосування критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

**ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»**

1. Назвіть і проаналізуйте соціальні моделі, за якими формувалася суспільна думка стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
2. Розкрийте особливості інклюзії як моделі суспільного облаштування.
3. Визначте та прокоментуйте основні принципи інклюзивного навчання.
4. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
5. Розкрийте основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації.
6. Визначте, які статті Закону « Про освіту» сприяють розбудові інклюзивної освіти в Україні.
7. Проаналізуйте вертикальну та горизонтальну структуру спеціальної освіти в Україні.
8. Розкрийте особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні.
9. Проаналізуйте класифікацію дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
10. Чим відрізняються поняття «інтеграція» та «інклюзія»?
11. Розкрийте сутність основних складових інклюзії.
12. Назвіть причини, внаслідок яких впровадження інклюзії у школі може виявитися неефективним.
13. Перерахуйте складники успішного впровадження інклюзивної практики.
14. Якою має бути ефективна школа?

15. Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики.
16. Назвіть і проаналізуйте основні функції сім'ї.
17. Розкрийте роль батьків у навчальній команді.
18. Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.
19. Розкрийте загальне поняття про корекцію та компенсацію.
20. Назвіть фундаментальні положення психології, на яких будується корекція психічного розвитку.
21. Визначте стратегічну мету й завдання корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзії.
22. Назвіть основні державні нормативно-правові документи, які забезпечують навчальний процес; проаналізуйте можливість їх адаптації до дитини з особливостями психофізичного розвитку.
23. Визначте сутність курикулуму, його складові та його значення в навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами .
24. Розкрийте особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців.
25. Обґрунтуйте необхідність використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами .
26. Проаналізуйте складові індивідуального навчального плану як основного документа.
27. Розкрийте особливості складання індивідуального навчального плану.
28. Визначте етапи підготовки та вимоги до підписання ІНП .
29. Обґрунтуйте співпрацю з батьками як з рівноправними членами команди.
30. Назвіть та проаналізуйте завдання контролю в інклюзивному класі.
31. Дайте визначення процесу оцінювання. Розкрийте сутність його показників.
32. Назвіть дидактичні принципи перевірки й оцінювання в інклюзивному класі.
33. Розкрийте сутність дидактичного принципу диференційованості й індивідуалізації контролю в інклюзивному класі.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

1. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.
2. Термінологія та її значення у сучасній педагогіці
3. Медична модель порушень розвитку.
4. Соціальна модель порушень розвитку.
5. Категоріальність дітей з особливими потребами.
6. Закони України про право на освіту дітей з особливими потребами.
7. Нормативно-правові акти, які регламентують інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами .
8. Аналіз документа «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання».
9. Стихійне інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку як ознака системи демократичних процесів в освіті.
10. Спеціальної освіти області, в якій я проживаю.
11. Загальні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання в окремій області, районі, місті.
12. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.
13. Інклюзивна школа - осередок громади.
14. Педагог інклюзивної школи: десять кроків до вдосконалення.
15. Як створити школу для учнів?
16. Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами.
17. Інклюзія - вибір сучасних батьків.
18. Ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
19. Міфи радянської дійсності - щасливе дитинство в інтернаті.
20. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.
21. Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.
22. Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.
23. Роль координатора інклюзії у визначенні освітнього маршруту для дитини з особливими потребами та здійсненні корекційно-

розвивальної роботи.

24. Особливості організації й управління інклюзивним навчальним закладом.
25. Проблема розроблення курикулуму в закордонних літературних джерелах.
26. «Case study» як приклад успішної практики.
27. Навчально-методичне забезпечення освіти дітей з особливими потребами.
28. Використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
29. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.
30. Розробка індивідуального навчального плану.
31. Підготовка та вимоги до підписання ІНП.
32. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану.
33. Психолого-педагогічні особливості критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з тяжкими вадами мовлення.
34. Психолого-педагогічні особливості критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з тяжкими вадами зору.
35. Оцінювання в навчальному процесі (зарубіжний досвід).

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНІЧНІ ТА АУДІОВІЗУАЛЬНІ
ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ОСІБ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ
МОВЛЕННЯМИ»**

Вказівки до виконання контрольної роботи

Відповідно до навчального плану студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу. Студенти обирають по одному питанню з двох розділів.

Під час виконання роботи необхідно використовувати джерела, наведені в навчальній програмі і рекомендовані на лекціях, а також підручники та нормативні акти, що відповідають темі роботи.

Обсяг контрольної роботи не повинен перевищувати 20 сторінок формату А4. Контрольна робота повинна містити вступ, основну частину, висновки. Наприкінці роботи необхідно навести список використаної літератури, вказати дату виконання і поставити підпис.

Після перевірки викладачем контрольної роботи і одержання позитивної оцінки студента допускають до складання підсумкового контролю.

Варіант 1

1. Закони України про право на освіту дітей з особливими потребами.
2. Інклюзія - вибір сучасних батьків.
3. Особливості організації й управління інклюзивним навчальним закладом

Варіант 2

1. Розкрийте особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців.
2. Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики.
3. Розкрийте особливості інклюзії як моделі суспільного облаштування.

Варіант 3

1. Розкрийте основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації.
2. Проаналізуйте класифікацію дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
3. Визначте стратегічну мету й завдання корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзії.

Варіант 4

1. Обґрунтуйте необхідність використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами
2. Дайте визначення процесу оцінювання. Розкрийте сутність його показників.
3. Якою має бути ефективна школа?

Варіант 5

1. Медична модель порушень розвитку
2. Обґрунтуйте співпрацю з батьками як з рівноправними членами команди.

3. Стихійне інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку як ознака системи демократичних процесів в освіті.

Варіант 6

1. Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.
2. Особливості організації й управління інклюзивним навчальним закладом.
3. Загальні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання в окремій області, районі, місті.

Варіант 7

1. Використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
2. Підготовка та вимоги до підписання ІНП
3. Аналіз документа «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання».

Варіант 8

1. Соціальна модель порушень розвитку.
2. Ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
3. Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.

Варіант 9

1. Визначте основні напрями співробітництва педагогічного персоналу, фахівців, громадських та благодійних організацій з батьками.
2. Охарактеризуйте чинники , що перешкоджають ефективному впровадженню інклюзивної практики
3. «Case study» як приклад успішної практики.

Варіант 10

1. Як відбувається процес модифікації навчального плану, якщо мова йде, наприклад, про залучення дитини з ДЦП?
2. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за

кордоном

3. Категоріальність дітей з особливими потребами.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

1. Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища?
2. Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкості навчального процесу та трансформації освітньої системи.
3. Як соціально-політичні процеси вплинули на освіту дітей з порушеннями психофізичного розвитку?
4. Чи сприяє расистська та комуністична ідеологія розвитку інклюзивних процесів у суспільстві? Наведіть доказові приклади.
5. Які позитиви від навчання в інклюзивному середовищі одержують діти з типовим розвитком?
6. Зазначте відмінності між термінами : « аномальні діти » та «діти з особливими освітніми потребами ».
7. Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.
8. В якому міжнародному документі визначено основні принципи інклюзивної освіти?
9. Прокоментуйте визначення, подане в Саламанкській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками . Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах не може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей» [257, с.1].
10. Чи повною мірою законодавча база України відповідає Саламанкській декларації? Наведіть приклади.
11. Визначте основні напрями співробітництва педагогічного

персоналу, фахівців, громадських та благодійних організацій з батьками.

12. Чому саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати, стежити за процесом навчання, брати в ньому участь?

13. Охарактеризуйте систему спеціальної освіти України.

14. Визначте, як демократичні процеси вплинули на функціонування освітньої системи.

15. Зазначте позитиви й негативи стихійного інтегрування.

16. Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами.

17. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?

18. Охарактеризуйте чинники, що перешкоджають ефективному впровадженню інклюзивної практики.

19. Завдяки яким процесам школи можуть стати більш інклюзивними?

20. З якими перешкодами може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику?

21. Якою, на вашу думку, має бути інклюзивна школа?

22. Перерахуйте перешкоди, які заважають становленню інклюзивного середовища. Запропонуйте зміни, які допоможуть їх подолати.

23. визначте та обговоріть роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

24. Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.

25. Оцінювання розвитку дитини батьками та фахівцями.

26. Інклюзія чи сегрегація - роздуми батьків.

27. Визначити основні вимоги до складання корекційних програм для дітей з особливими потребами в умовах інклюзії.

28. Методичні вимоги до складання корекційних програм.

29. Обґрунтування вибору форми роботи, режиму проведення занять.

30. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи.

31. Зміст і оформлення корекційної програми.

32. Документація, яка ведеться в ході реалізації корекційної програми.

33. Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учня.

34. Курикулум та його складові

35. Адаптації та модифікації курикулуму.
36. Яким чином відбувається процес адаптації навчальних програм якщо в класі є учень із аутизмом, сенсорними порушеннями тощо?
37. Як відбувається процес модифікації навчального плану, якщо мова йде, наприклад, про залучення дитини з ДЦП?
38. Охарактеризуйте складові індивідуального навчального плану як основного документа, особливості його складання, етапи підготовки та вимоги до підписання.
39. Чому необхідно використовувати індивідуальний навчальний план у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами .
40. Назвіть основні складові індивідуального навчального плану.
41. Ким і коли здійснюється розробка індивідуального навчального плану.
42. З чого складається підготовка до підписання ІНП.
43. Визначте основні вимоги до написання ІНП .
44. В чому полягає співпраця з батьками при розробці ІНП.
45. Проаналізуйте основні компоненти індивідуального навчального плану.
46. Охарактеризуйте рівень розвитку учня 2 класу з розумовою відсталістю, який потребує навчання за індивідуальним планом (навчальний рівень, особливості поведінки , комунікативні навички, емоційно-вольову сферу).
47. Визначте мету діагностичного контролю. Запропонуйте напрямки реалізації діагностичного контролю для дитини з порушенням мовлення, яка починає навчатися в інклюзивному класі початкової школи;
48. Запропонуйте прийоми діагностичного контролю для школяра із затримкою психічного розвитку, який після спеціальної школи має продовжити навчання у 5 класі в умовах інклюзії;
49. Конкретизуйте сутність стимулюючо-мотиваційної функції контролю; обґрунтуйте її значущість для навчання учнів зі зниженим інтелектуальним розвитком (легка розумова відсталість);
50. Розкрийте зміст розвивально-виховної функції контролю. Поясніть, які сфери психічного розвитку дитини з особливим освітніми потребами вона охоплює.
51. Запропонуйте методи тематичного контролю, які найкраще застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з гіпердинамічним синдромом, з

глибокими порушеннями зору).

52. Розкрийте сутність усної перевірки. Які особливості цього методу потрібно враховувати у навчанні дітей з тяжкими вадами мовлення?

53. Обгрунтуйте необхідність використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами .

54. Проаналізуйте складові індивідуального навчального плану як основного документа.

55. Розкрийте особливості складання індивідуального навчального плану.

56. Визначте етапи підготовки та вимоги до підписання ІНП .

57. Обгрунтуйте співпрацю з батьками як з рівноправними членами команди.

58. Назвіть та проаналізуйте завдання контролю в інклюзивному класі.

59. Дайте визначення процесу оцінювання. Розкрийте сутність його показників.

60. Назвіть дидактичні принципи перевірки й оцінювання в інклюзивному класі.

61. Розкрийте сутність дидактичного принципу диференційованості й індивідуалізації контролю в інклюзивному класі.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Базова

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с.
2. Данілявічуте Є.А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 2-8.
3. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королюк / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Серія Інклюзивна освіта).
6. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Колупаєва А.А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда - К.: 2007. – 128 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom - Назва з екрану
10. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану
11. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11.
12. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київмиськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.

13. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук, В.М. Вертугіна // Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 291-307.
14. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
15. Найда Ю.М. Соціальна інклюзія. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія [метод.посіб.]/Ю.М.Найда, Ткаченко Л.М.- К: ТОВ «Видавничий Дім «Плеяди», 2012.- 68с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua/iearticles/72> - Назва з екрану
16. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої.– К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
17. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., ТОВ ВПП «Літопис-XX», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
18. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
19. Сак Т. Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 8-11.

Допоміжна

1. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983.– 369 с.

2. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів.
// Е. Деніелс, К. Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000. – 255 с.
3. Данілявічуте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічуте, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252-258.
5. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
6. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
7. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи. Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lokachi-osvita.ucoz.ua>РМПК/inkluzivna_osvita_v... - Назва з екрану
8. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
9. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
10. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
11. Лупарт Дж. Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл / Джуді Лупарт, Чарльз Веббер // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (55). – 2010. – С. 6-11.

12. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html> – Назва з екрану.
13. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від від 27.03.2006. – № 240/165. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=6265> – Назва з екрану.
14. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: [навч. курс та наук.-метод. посіб.]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
15. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (64). – 2012. – С. 2-5.
16. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні // Дефектологія. – № 2. – 2004. – С. 6-11.
17. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
18. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
19. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
20. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред.. А.А. Колупасової. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
21. Таранченко О.М. Діти з порушеннями слуху в інклюзивному закладі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4

(58). – 2010. – С.

22. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.

23. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.

Інформаційні ресурси:

1. Аналіз законодавства України щодо відповідності міжнародним вимогам забезпечення рівних прав у здобутті освіти для дітей з особливими потребами

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/>

2. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/Problemi_studentiv_z_invalidnistyu/pdf/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf

(дата звернення: 06.08.2013). – Назва з екрану.

3. Вебер Чарльз. Інтегрування дитини з аутизмом до навчання у масовому навчальному закладі: досвід однієї школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua/iearticles/129/1/> - Назва з екрану.

4. Довідник видань проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: мат-ли Міжнародної конференції «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: знання, практика та політика» (11-12 лютого 2013 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://osvitportal.lviv.ua/portal/doc/Довідник_видань_проекту.pdf – Назва з екрану.

5. Зміни до Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-venesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html>.

6. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.education-inclusive.com](http://www.education-inclusive.com) – Назва з екрану.

7. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану

8. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р.№912[Електроннийресурс].–Режимдоступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

1. **РО** конспектів матеріалів лекцій та практичних занять – 10 балів;
  2. **РО** підготовки до практичних занять та опанування практичними навичками 60 балів:
    - виконання домашніх завдань – 10 балів;
    - виконання матеріалу на практичних заняттях – 20 балів;
    - виконання контрольних завдань – 30 балів.
  3. **РО** підсумкової контрольної роботи – 20 балів;
- РО** індивідуальне самостійне завдання – 10 балів;
- Змістовий модуль 1: разом 100 балів**
- Змістовий модуль 2: разом 100 балів**

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

